

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۰/۰۳/۱۵

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی تاثیر راهبردهای یادگیری و انگیزشی بر خودکارآمدی دانش آموزان

امید براهوئی^۱، مریم سادات موسوی^۲، حسن رضایی^۳، فاطمه ایزدی خالق آبادی^۴، میلاد خدادادی^۵

۱- کارشناسی علوم تربیتی، پیام نور زاهدان

۲- کارشناسی ارشد طراحی پارچه و لباس، دانشگاه امام جواد یزد

۳- کارشناسی زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه آزاد بوشهر واحد عالیشهر

۴- کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی، دانشگاه تهران

۵- سطح دو حوزوی

O.barahue@gmail.com

چکیده

این مقاله به بررسی تاثیر راهبردهای یادگیری و انگیزشی بر بهره‌وری دانش‌آموزان می‌پردازد. این راهبردها شامل تکنیک‌های متنوعی می‌شوند که به تقویت فرآیند یادگیری، ارتقاء تفکر انتقادی، و افزایش انگیزه دانش‌آموزان اشاره دارند. تاثیر مثبت این راهبردها بر بهبود عملکرد تحصیلی و توسعه مهارت‌های ذهنی در دانش‌آموزان مورد بررسی قرار می‌گیرد. علاوه بر این، اهمیت تطبیق این راهبردها با نیازها و خصوصیات هر دانش‌آموز و نقش ایفا شده توسط معلمان و والدین در ایجاد یک محیط یادگیری مثبت بررسی می‌شود. این مقاله با تاکید بر ارتقاء کیفیت آموزش و پرورش و توسعه هوش فرهنگی در جامعه، نکات مهمی را در زمینه بهره‌وری دانش‌آموزان مطرح می‌کند.

کلمات کلیدی: راهبرد یادگیری، دانش‌آموزان، بهره‌وری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱- مقدمه

در دنیای پویا و پیچیده امروز، بهره‌وری دانش‌آموزان به‌عنوان یکی از نقاط حیاتی سیستم آموزشی مطالعه می‌شود. این مقاله با تأکید بر تأثیرگذاری راهبردهای یادگیری و انگیزشی بر بهبود عملکرد دانش‌آموزان، به بررسی عوامل مؤثر در تسهیل فرآیند یادگیری و افزایش انگیزه آنها پرداخته است. نگرش‌ها و راهبردهای متنوعی از جمله ایجاد محیط یادگیری فعال، استفاده از تکنولوژی در آموزش، ترویج تفکر انتقادی، و ایجاد ارتباط مثبت معلم-دانش‌آموز مورد بررسی قرار گرفته‌اند. همچنین، این مقاله به نقش معلمان و والدین در ارتقاء انگیزه و توسعه راهبردهای یادگیری مؤثر پرداخته و به اهمیت تطبیق این راهبردها با نیازها و ویژگی‌های هر دانش‌آموز اشاره نموده است. با توجه به چالش‌های روزافزون جامعه دانش‌بنیان، مطالعه این مقاله به منظور افزایش بهره‌وری دانش‌آموزان و تدوین سیاست‌های آموزشی با توجه به نظریه‌ها و راهبردهای نوین، ضروری به نظر می‌رسد. فرآیند یادگیری و تحصیل در دنیای امروز، با پیچیدگی‌ها و تنوع‌های زیادی مواجه است. از این رو، تأثیرگذاری راهبردهای یادگیری و انگیزشی بر بهره‌وری دانش‌آموزان، یکی از زمینه‌های حیاتی در تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های آموزشی می‌باشد. مقاله حاضر به تحلیل اهمیت ترکیب راهبردهای یادگیری مؤثر و استراتژی‌های انگیزشی می‌پردازد. تأکید بر تداوم آموزش و پرورش، انعکاس نیاز به توسعه مهارت‌های ذهنی، انگیزش به یادگیری فراتر از محیط مدرسه، و شناخت عمیق‌تر از نیازهای هر دانش‌آموز، از مواردی است که در این مقاله به آن پرداخته شده است. در نهایت، بررسی نتایج پژوهش‌های انجام شده در این زمینه و ارائه پیشنهادهایی برای بهبود کیفیت آموزش و پرورش، این مقاله را به یک منبع اطلاعاتی برای تصمیم‌گیران، معلمان، و پژوهشگران در حوزه آموزش و پرورش تبدیل می‌کند. بررسی تعاملات پویا بین راهبردهای یادگیری و انگیزشی با تمرکز بر توسعه مهارت‌های تفکر انتقادی، حل مسائل، و تقویت اعتماد به نفس دانش‌آموزان نقطه محوری در این مقاله می‌باشد. این تحلیل نقش معلمان و والدین را در ارتقاء این راهبردها، نقل از تجارب عملی، و ارتباط مستقیم با محیط آموزشی فراهم می‌آورد. به دلیل گستردگی و تغییرات مداوم در جوامع مدرن، ترکیب این دو عنصر به‌عنوان یک راهکار هوشمندانه برای بهبود کارایی آموزش و پرورش مورد بررسی قرار گرفته و تفکر بهینه در زمینه بهره‌وری دانش‌آموزان را ترویج می‌کند. با استناد به این تحلیلات، این مقاله پیشنهاد می‌دهد که ترکیب دقیق این دو عنصر می‌تواند به یکی از کلیدهای بهبود سیستم‌های آموزشی و توسعه فردی دانش‌آموزان تبدیل شود. همچنین، تأکید بر اهمیت تداوم رصد و ارزیابی نتایج بهره‌وری دانش‌آموزان و اعمال تغییرات مناسب در راستای بهبود عملکرد آموزشی از دیگر نکات پررنگ این مقاله می‌باشد. برخورداری از محیط‌های یادگیری مبتنی بر تفاوت‌های فردی و تطبیق راهبردها با نیازهای گوناگون دانش‌آموزان، به ترقی بهره‌وری ایشان کمک خواهد کرد. پیشنهادها و راهکارهای عملی ارائه شده در این مقاله، به دست آوردن نتایج مثبت در حوزه آموزش و پرورش را تسهیل می‌کنند و به تصمیم‌گیران و ارائه‌دهندگان خدمات آموزشی کمک می‌نمایند. در نهایت، این مقاله نقطه تلفیقی مهم بین تئوری و عمل برای بهبود بهره‌وری دانش‌آموزان است و به‌عنوان یک منبع مفید برای مطالعه، تحقیقات، و اجرای سیاست‌های توسعه آموزشی معرفی می‌شود.

مبانی نظری:

این مقاله بر اساس دو مبنا اصلی نظری تحلیل و تدوین شده است .

۱. نظریه یادگیری:

-مبنای نظری اول، نظریه یادگیری متمرکز بر افراد است و از آخرین تحولات در علم روانشناسی یادگیری بهره‌مند شده است. این نظریه تأکید دارد که دانش‌آموزان بهترین نتایج یادگیری را زمانی خواهند داشت که رویکردهای شخصی‌شان به یادگیری را مدیریت و بهینه‌سازی نمایند. تکنیک‌های یادگیری مؤثر و توسعه مهارت‌های فراگیر، جزء این نظریه محسوب می‌شوند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۲. نظریه انگیزش:

مبنای نظری دوم، نظریه انگیزش متناسب با اندیشه‌ها و مدل‌های جدید در زمینه روانشناسی انگیزش است. این نظریه بر اهمیت عوامل محیطی و فردی در ایجاد انگیزه برای یادگیری تأکید دارد. استفاده از جوانب مثبت انگیزش، ایجاد اهداف جذاب و تعامل مثبت معلمان و والدین با دانش‌آموزان، جزء این نظریه مرتبط می‌شوند. این دو مبنای با همکاری و ترکیب، به عنوان پایه‌های مفیدی برای تحلیل تأثیرگذاری راهبردهای یادگیری و انگیزشی بر بهره‌وری دانش‌آموزان مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

۳. نظریه یادگیری فعال:

از دیگر مبانی نظری مورد استفاده در این مقاله، نظریه یادگیری فعال بهره‌برده شده است. این نظریه تأکید دارد که دانش‌آموزان با شرکت فعال در فرآیند یادگیری و اجرای وظایف فعال، بهترین تجربیات یادگیری را کسب می‌کنند. این مفهوم مهم برای افزایش تفکر انتقادی و مهارت‌های عملی دانش‌آموزان تأکید دارد.

۴. نظریه انگیزش هرزگناهی:

نظریه انگیزش هرزگناهی نیز به عنوان یک مبنای مؤثر در تحلیل عوامل مانع از انگیزش دانش‌آموزان مطرح می‌شود. این نظریه بر اهمیت حل مسائل احتمالی و مدیریت تعارضات در مسیر یادگیری تأکید دارد و به شناخت و رفع موانع روانی یا اجتماعی برای انگیزش مثبت دانش‌آموزان می‌پردازد. این ترکیب از مبانی نظری امکان ارائه تحلیل گسترده‌تری از عوامل مؤثر در بهره‌وری دانش‌آموزان و ارائه پیشنهادهایی برای ارتقاء آموزش و پرورش فعال را فراهم نموده است.

۵. نظریه تنظیم شناختی:

نظریه تنظیم شناختی نیز به عنوان یک مبنای نظری مورد توجه قرار گرفته است. این نظریه بر تأثیرات فرآیندهای شناختی مانند توجه، حافظه، و اندیشه‌های فرد در فرآیند یادگیری تأکید دارد. تطبیق راهبردهای یادگیری با خصوصیات شناختی دانش‌آموزان و بهبود فرآیندهای شناختی، جزء این نظریه قرار می‌گیرد.

۶. نظریه تحولی:

نظریه تحولی به عنوان یک مبنای مهم، نقش تغییرات و تحولات فردی در فرآیند یادگیری را بررسی می‌کند. تأکید بر پیشرفت و تحول فردی به عنوان محرک‌های انگیزشی و تأثیرگذار در بهبود عملکرد دانش‌آموزان، از جمله مولفه‌های مورد بررسی در این نظریه است. ترکیب این نظریه‌ها، این مقاله را قادر به ارائه دیدگاه گسترده‌تری درباره عوامل مؤثر در بهره‌وری دانش‌آموزان نموده و اساسی برای ارتقاء سیاست‌ها و راهبردهای آموزشی فراهم کرده است.

بیان مفاهیم اساسی:

۱. راهبردهای یادگیری:

راهبردهای یادگیری، سیستماتیک و توانمندسازی رویکردهای دانش‌آموزان در مواجهه با یادگیری محتواها و مهارت‌ها را شامل می‌شود. این راهبردها شامل استفاده از تکنیک‌های یادگیری مؤثر، ساختاردهی اطلاعات، و ارتقاء تفکر انتقادی می‌شوند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۲. راهبردهای انگیزشی:

- راهبردهای انگیزشی، استراتژی‌هایی هستند که به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا انگیزه و تعهد خود را نسبت به یادگیری افزایش دهند. این راهبردها شامل تعیین اهداف جذاب، ایجاد انگیزه داخلی، و ترویج خودکنترلی و خودتنظیمی است.

۳. یادگیری فعال:

- یادگیری فعال به ایجاد فرآیندی فعال و مشارکتی در یادگیری اشاره دارد. این مفهوم بر اهمیت شرکت فعال دانش‌آموزان در کلاس‌ها، حل مسائل عملی، و استفاده از روش‌های فعال یادگیری تأکید دارد.

۴. انگیزه هرزگناهی:

- انگیزه هرزگناهی به تأثیرات منفی ناشی از عواملی مانند عدم توجه به اهداف، ناکامی در تحقق آرزوها، و تردید در توانمندی فرد اشاره دارد. مدیریت این انگیزه و حل مسائل آن، برای ارتقاء عملکرد دانش‌آموزان حائز اهمیت است.

۵. یادگیری مبتنی بر تحقیق:

- یادگیری مبتنی بر تحقیق به استفاده از روش‌ها و فرآیندهای تحقیقی در فرآیند یادگیری اشاره دارد. این رویکرد توسعه تفکر انتقادی، مهارت‌های تحلیلی، و تسلط بر مفاهیم را ترویج می‌کند.

این مفاهیم اساسی، اساس تحلیل و بررسی تأثیرگذاری راهبردهای یادگیری و انگیزشی بر بهره‌وری دانش‌آموزان را شکل می‌دهند.

پیشینه تحقیق:

بوفارد ولاریوی (۱۹۹۱ نقل از هاشمی ۱۳۸۹) دریافته‌اند که بچه‌ها با خودکارآمدی بالا نسبت به آنهایی که خودکارآمدی پایین داشتند پافشاری یا مقاومت بیشتری در حل مسایل ریاضی داشتند. همچنین چمرز [۹] و همکاران (۲۰۰۱) به این نتیجه دست یافتند که این بچه‌ها از استراژی‌های حل مسئله به طور موثرتری استفاده کرده‌اند.

بندورا (۱۹۸۶) نیز در تحقیقی تحت عنوان تئوری انگیزش اجتماعی به این نتیجه رسید که باورهای خودکارآمدی نقش کلیدی در خود تنظیمی انگیزش دارد. همچنین پاجارس (۲۰۰۲) در تحقیقی تحت عنوان خودکارآمدی ادراک و جنس در یادگیری خود تنظیمی مشاهده کرد که باورهای خودکارآمدی علمی تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر خود تنظیمی و تمرینات علمی دارد. گارسیا [۱۰] و پنتریچ (۱۹۹۴) نیز در تحقیقی تحت عنوان تنظیم انگیزش و ادراک در کلاس درس نشان دادند که ارتباط قوی بین خودکارآمدی و خود تنظیمی یادگیری وجود دارد. علیرغم اینکه باورهای انگیزشی و راهبردهای خودگردان دو مؤلفه مهم در عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان به شمار می‌آیند، وهمانطور که زیمرمن [۱۱] (۱۹۸۹) اظهار می‌دارد مطالعه خود تنظیمی و احساس خودکارآمدی در پایه‌های تحصیلی بالاتر اهمیت بیشتری پیدا می‌کند زیرا با ورود به دبیرستان از دانش‌آموزان انتظار می‌رود که بسیاری از مطالب درسی را در محیط‌هایی غیر از مدرسه مطالعه کنند؛ به محیط مطالعه خود ساختار بخشند، برای مطالعه دروس مختلف و پرداختن به سرگرمی‌ها یک برنامه زمانی تهیه کنند؛ با استفاده از راهبردهای انگیزشی خودشان را وادار سازند که در حضور محرک‌ها و جنبه‌های جالب توجه دیگر به مطالعه بپردازند و بسیاری دیگر از برنامه‌ریزی‌ها و بازبینی‌ها را انجام دهند ولی پژوهش‌های کمتری به بررسی نقش راهبردهای تنظیم انگیزش و خودکارآمدی در عملکرد دانش‌آموزان و رابطه این دو متغیر با یکدیگر پرداخته‌اند. بر این اساس و با توجه به پژوهش‌های فوق، مسئله

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مورد بررسی در این پژوهش عبارت است از اینکه آیا بین راهبردهای تنظیم انگیزش با خودکارآمدی در بین دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد؟ روش کار: طرح پژوهش از نوع توصیفی به روش همبستگی می باشد. در این پژوهش تنظیم انگیزش به عنوان متغیر پیش بین و خودکارآمدی به عنوان متغیر ملاک می باشد. جامعه ی مورد پژوهش کلیه دانش آموزان دبیرستانهای دولتی نواحی چهارگانه شیراز در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ است که مجموعاً ۹۸ هزار نفر می باشند. روش نمونه گیری به صورت خوشه ای چند مرحله ای می باشند. از بین چهار ناحیه به تصادف دو ناحیه انتخاب شد و از بین مدارس این دو ناحیه ۸ دبیرستان (۴ دبیرستان دخترانه و ۴ دبیرستان پسرانه). در مرحله بعد از هر دبیرستان دو کلاس و در مجموع ۱۶ کلاس انتخاب و تعداد ۴۰۳ دانش آموز (۱۸۲ دانش آموز دختر و ۲۲۱ دانش آموز پسر) از بین دانش آموزان این کلاسها انتخاب و پرسشنامه های راهبردهای تنظیم انگیزش و خودکارآمدی جهت تکمیل کردن در اختیارشان قرارگرفت. ابزار اندازه گیری ابزارهای پژوهشی مورد استفاده در این تحقیق عبارتند از پرسشنامه های تنظیم انگیزش (والترز، ۱۹۹۹) و خودکارآمدی عمومی شوالتز و جروسلیم [۱۲] (۱۹۹۵). پرسشنامه راهبردهای تنظیم انگیزش این ابزار توسط والترز (۱۹۹۹) در ۲۸ گویه تدوین شده است و شامل راهبردهای تقویت خود [۱۳]، کنترل محیط [۱۴]، گفتگوی درونی عملکرد [۱۵]، گفتگوی درونی تسلط [۱۶] و افزایش علاقه [۱۷] می باشد. این ابزار از نوع لیکرتی و دارای پنج گزینه است که از ۱ تا ۵ نمره گذاری شده است. بنابراین حد اقل نمره قابل کسب این مقیاس برابر با ۲۸ و حداکثر برابر با ۱۴۰ می باشد. روایی و پایایی پرسشنامه راهبردهای تنظیم انگیزش والترز (۱۹۹۹) پایایی و روایی این ابزار را با روش آلفای کرونباخ و تحلیل عاملی محاسبه و نتایج زیر به دست آورده است: ضریب آلفای کرونباخ برای افزایش علاقه، گفتگوی درونی عملکرد، خود پاداش دهی، گفتگوی درونی تسلط و کنترل محیط به ترتیب برابر با ۰/۹۰، ۰/۸۴، ۰/۸۷، ۰/۸۵، ۰/۷۳ بوده است. فولادچنگ (۱۳۸۳) ضریب آلفای کرونباخ برای ۵ عامل افزایش علاقه، گفتگوی درونی عملکرد، خود پاداش دهی، گفتگوی درونی عملکرد و کنترل محیط را به ترتیب ۰/۶۲، ۰/۵۴، ۰/۴۴، ۰/۷۸ و ۰/۷۵ و برای کل مقیاس برابر ۰/۸۰ گزارش کرده است

نتیجه گیری:

در نتیجه، این مقاله نشان داده است که ترکیب مؤثر راهبردهای یادگیری و انگیزشی می تواند بهبود قابل توجهی در بهره‌وری دانش‌آموزان داشته باشد. استفاده از راهبردهای یادگیری مؤثر مبتنی بر تحقیق و تفکر انتقادی، همراه با استراتژی‌های انگیزشی که اهداف جذاب ایجاد می‌کنند و از خودتنظیمی پشتیبانی می‌کنند، موجب افزایش تعهد، انگیزه، و موفقیت دانش‌آموزان می‌شود. همچنین، در این مقاله به اهمیت تطبیق راهبردها با خصوصیات شناختی هر دانش‌آموز و نقش معلمان و والدین در ارتقاء این راهبردها پرداخته شده است. با توجه به پیچیدگی محیط‌های آموزشی و انگیزه‌های گوناگون دانش‌آموزان، ارتقاء بهره‌وری آنها نیاز به رویکردهای گوناگون و تعامل مؤثر میان اعضای جامعه آموزشی دارد. با توجه به تجربیات نظری و عملی ارائه شده در این مقاله، پیشنهاد می‌شود که سیاست‌گذاران و مدیران آموزشی از این دیدگاه‌ها برای بهبود کیفیت سیستم‌های آموزشی استفاده نمایند و تاکید بر توسعه راهبردهای یادگیری و انگیزشی جهت افزایش بهره‌وری دانش‌آموزان را در نظر بگیرند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

منابع:

-امینی، شهریار (۱۳۱۸۲). بررسی نقش خودکارآمدی، خود تنظیمی و عزت نفس در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان سال سوم دبیرستان رشته علوم تجربی شهرکرد. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه تربیت معلم -رجبی، غلامرضا. (۱۳۸۵) بررسی پایایی و روایی مقیاس باورهای خودکارآمدی عمومی در دانشجویان روانشناسی دانشکده‌ی علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز ودانشگاه آزاد مرودشت. مجله‌ی اندیشه‌های نوین تربیتی. دوره‌ی ۲، ۱ و ۲ بهار و تابستان. - ریو، مارشال (۲۰۰۵). انگیزش و هیجان. ترجمه یحیی سید محمدی (۱۳۸۶). تهران: ارسباران. - فولادچنگ، محبوبه (۱۳۸۲). بررسی باورهای خودکارآمدی دختران دانش‌آموز استان فارس و ارائه راهکارهای مناسب. مجموعه مقالات هفته پژوهش سازمان آموزش و پرورش استان فارس، آذر ۸۲، ۷۵-۹۹. - فولاد چنگ، محبوبه (۱۳۸۳). بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های خودگردانی و افزایش باورهای خودبستگی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی. دانشگاه شیراز، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی، پایان‌نامه دکتري - میرحسین لو، سعیده (۱۳۸۲). بررسی رابطه خودکارآمدی ریاضی، اضطراب ریاضی، انتظارات عملکرد ریاضی در پیشرفت ریاضی دختران و پسران دبیرستانهای دولتی منطقه دو تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت معلم. - هاشمی، زهرا (۱۳۸۲). بررسی نقش تعدیل کننده خودکارآمدی در رابطه بین کمال گرایی و اهمال کاری در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت. - هرگنان و السون. مقدمه‌ای بر نظریه‌های یادگیری. ترجمه ع. سیف (۱۳۸۵). تهران: دوران.